CHERNIVTSI
LAW SCHOOL

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Юридичний факультет

Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету
____проф. Віталій ГОРДЄЄВ
«28» серпня 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

ГРОМАДЯНСТВО В ЄС
обов'язкова навчальна дисципліна

Освітньо-професійна програма: «Міжнародне право»
Спеціальність: D9 Міжнародне право
Галузь знань: D Бізнес, адміністрування та право
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)
Юридичний факультет
Мова навчання: українська

Чернівці, 2026 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Громадянство в ЄС» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародне право» підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D9 Міжнародне право галузі знань D Бізнес, адміністрування та право.

Розробник:

Кучук Світлана Михайлівна, *професор, доктор юридичних наук, професор*

Викладач, що забезпечує читання даної дисципліни

Кучук Світлана Михайлівна, *професор, доктор юридичних наук, професор*

Погоджено з гарантом
ОПП Міжнародне право ____ **д.ю.н., проф. Оксана ВАЙЦЕХОВСЬКА**

Затверджено на засіданні кафедри Міжнародного права та порівняльного правознавства
Протокол № 1 від «27» серпня 2026 року

В.о. завідувача кафедри
міжнародного права
та порівняльного правознавства ____ **д.ю.н., проф. Світлана КАРВАЦЬКА**

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету
Протокол № 1 від «28» серпня 2026 року

Голова науково-методичної комісії ____ **PhD. ас. Лаура БЗОВА**

Мета вивчення навчальної дисципліни «Громадянство ЄС» полягає в першу чергу на формування у студентів комплексу знань про правове регулювання правового статусу громадян ЄС, історію становлення інституту, організаційно-правові та організаційно-інституційні засади функціонування інституту. Поглиблення інтеграційних процесів та еволюція європейського права вимагає від юридичної професії широкого спектру знань та вмінь, та в першу чергу у сфері захисту прав людини. Для України вивчення основ правового регулювання статусу громадян ЄС має неабияке практичне значення у світлі Угоди про асоціацію та перспективи вступ у до ЄС. В курсі систематизується та узагальнюється масив правових норм в сфері захисту прав людини, демонструється практика їх застосування. Окрема увага приділена правовому регулюванню статусу громадян ЄС та гармонізації українського законодавства відповідно до стандартів права прав людини в ЄС.

Пререквізити. Навчальна дисципліна «Громадянство ЄС» взаємопов'язана з навчальними дисциплінами: «Право ЄС», «Міжнародне приватне право», «Міжнародне публічне право».

Після вивчення навчальної дисципліни здобувач володітиме наступними компетентностями, що закріплені в Освітньо-професійній програми «Міжнародне право» підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю D9 Міжнародне право:

Загальні компетенції

ЗК 1. Здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 6. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК 10. Здатність засвоювати і реалізовувати наукові та культурні досягнення світової цивілізації з поважним ставленням до різних культур, релігій, прав народів і людини, ідеї збереження миру.

ЗК. 11. Здатність до безперервного та актуального навчання, розвитку творчого мислення, постійного духовного та інтелектуального самовдосконалення.

Спеціальні (фахові) компетенції

СК 1. Здатність критично осмислювати проблеми та закономірності функціонування і розвитку міжнародних відносин, визначати тенденції розвитку світової політики, оцінювати вплив глобальних політичних процесів на національні правові політичні та економічні системи.

СК 4. Здатність ефективно забезпечувати адаптацію законодавства України до права ЄС у правотворчому, правоінтерпретаційному та правозастосовному контекстах, надавати правову підтримку євроінтеграційним та євроатлантичним процесам у різних сферах суспільних відносин.

СК 7. Здатність розв'язувати проблеми міжнародного права, адаптації законодавства України до права ЄС у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності.

СК 10. Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері міжнародного права, права ЄС, порівняльного правознавства.

СК 13. Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, міжнародних універсальних і регіональних інституційних механізмів захисту прав людини; уміння застосовувати правові механізми захисту прав людини в національних і міжнародних судових органах.

Програмні результати навчання

РН 4. Розуміти міжнародно-правову ситуацію прогнозувати її розвиток фахово і критично оцінювати події та явища зі сфери міжнародних відносин та світової політики використовуючи юридичний інструментарій.

РН 10. Надавати юридичний супровід процесам адаптації різних галузей законодавства України до права Європейського Союзу.

РН 14. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументи до фахівців і нефахівців.

Опис навчальної дисципліни
Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	2м	3	4.0	120	12	24	-	-	84	-	екзамен
Заочна	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	екзамен

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем навчальних занять	Кількість годин										
	денна форма					заочна форма					
	усього	у тому числі				усього	у тому числі				
		л	пр	інд	с.р.		л	пр	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 Правовий статус людини в ЄС: загальні положення											
Тема 1.1. Правовий статус людини в ЄС	16	1	3	-	12	-	-	-	-	-	-

Тема 1.2. Громадянство ЄС як інтеграційно-правова основа прав і свобод громадян ЄС	17	2	3	-	12	-	-	-	-	-	-
Тема 1.3. Хартія ЄС 2000 р. про правовий статус людини в ЄС	16	1	3	-	12	-	-	-	-	-	-
Тема 1.4. Механізм захисту прав людини в ЄС	17	2	3	-	12	-	-	-	-	-	-
РАЗОМ	**66**	**6**	**12**	-	**48**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 Інтеграційне регулювання правового статусу люди в ЄС											
Тема 2.1. Політичні права громадян ЄС	18	2	4	-	12	-	-	-	-	-	-
Тема 2.2. Соціально-економічні права громадян ЄС	18	2	4	-	12	-	-	-	-	-	-
Тема 2.3. Запобіжно-захисні права громадян ЄС	18	2	4	-	12	-	-	-	-	-	-
РАЗОМ	**54**	**6**	**12**	-	**36**	-	-	-	-	-	-
УСЬОГО	**120**	**12**	**24**	-	**84**	-	-	-	-	-	-

Тематика лекційних занять з переліком питань

№	Назва теми з основними питаннями
1	**Тема 1.1.** Правовий статус людини в ЄС 1. Становлення інституту наднаціонального громадянства. 2. Поняття громадянства. 3. Національне та наднаціональне громадянство. 4. Набуття та втрата громадянства ЄС. 5. Права і свободи іноземних громадян в ЄС. Обов'язки іноземців в окремих країна ЄС.
2	**Тема 1.2.** Громадянство ЄС як інтеграційно-правова основа прав і свобод

	громадян ЄС 1. Поняття громадянства. 2. Права і свободи громадян ЄС. 3. Політичні (електоральні) права 4. Міграційні (функціональні) права. 5. Запобіжно-захисні права.
3	**Тема 1.3.** Хартія ЄС 2000 р. про правовий статус людини в ЄС 1. Юридична природа Хартії. 2. Правовий зміст основних розділів Хартії: «Гідність», «Свободи», «Рівність», «Солідарність», «Громадянство», «Правосуддя» 3. Приєднання ЄС до Європейської Конвенції про права людини і громадянина
4	**Тема 1.4.** Механізм захисту прав людини в ЄС 1. Гарантії прав і свобод людини і громадянина закріплених в Хартії ЄС про основні права 2000 року. 2. Процесуальні гарантії. 3. Позасудові механізми захисту
5	**Тема 2.1.** Політичні права громадян ЄС 1. Електоральні права, до яких належать активне та пасивне виборче право у виборах до Європейського парламенту в державі перебування або постійного проживання на рівних умовах з громадянами цієї країни. 2. Активне та пасивне виборче право у виборах до муніципальних органів влади (органів місцевого врядування) в державі-члені, в якій вони проживають на умовах, однакових з громадянами цієї держави-члена. 3. Електоральні права громадян ЄС.
6	**Тема 2.2.** Соціально-економічні права громадян ЄС 1. Міграційні (функціональні) права. Право вільно та без перешкод пересуватися всією територією Європейського союзу. 2. Право вільно обирати місце проживання в межах території держав-членів ЄС. 3. Право на доступ за певних умов до документів Європейського парламенту, Ради та Комісії. 4. Право надсилати звернення до будь-якого інституту або органу Союзу на одній з мов держав-членів та отримувати відповіді на цій самій мові. Право звертатися із скаргою до Омбудсмана, який призначається Європейським парламентом, з питань неналежного управління в діяльності інститутів або органів Союзу. Право направляти петицію до Європейського парламенту. 5. Право користуватися захистом з боку дипломатичних та консульських установ будь-якої держави-члена на тих самих умовах, що й громадяни цієї держави.
7	**Тема 2.3.** Запобіжно-захисні права громадян ЄС 1. Загальна характеристика та система запобіжно-захисних прав громадян ЄС. 2. Види запобіжно-захисних прав громадян ЄС.

Тематика практичних занять з переліком питань

№	Назва теми з основними питаннями
1	Тема 1. Права людини в ЄС: загальні положення

	1. Роль і місце принципу захисту прав людини в праві ЄС. Положення установчих договорів ЄС про захист прав людини. Основні етапи формування принципу захисту прав людини по праву ЄС (роль інститутів). 2. Механізм примусу держав-членів до дотримання прав людини по праву ЄС. Правовий зміст принципу захисту прав людини по праву ЄС: переважна сила, пряму дію, інтегрованість в правовий порядок держав-членів.
2	Тема 2. Основи правового статусу людини в Хартії ЄС про основні права 2000р. 1. Історія та процес прийняття Хартії про основні права 2000р. 2. Хартія ЄС про основні права 2000 р. 3. Основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина.
3	Тема 3. Наднаціональне громадянство: загальні положення 1. Становлення інституту наднаціонального громадянства. 2. Поняття громадянства. 3. Права і свободи громадян ЄС. 4. Політичні (електоральні) права 5. Міграційні (функціональні) права. 6. Запобіжно-захисні права.
4	Тема 4. Механізм захисту прав людини в ЄС 1. Гарантії прав і свобод людини і громадянина закріплених в Хартії ЄС про основні права 2000 року. 2. Інституційні гарантії, пов'язані з функціонуванням органів, діяльність яких спрямована на охорону і захист порушених прав. 3. Процесуальні гарантії, які реалізуються при здійсненні правосуддя, передусім у межах кримінального процесу матеріальні гарантії у вигляді права особи на компенсацію збитків, спричинених порушенням її прав. Судовий захист. 4. Позасудові механізми захисту. Компенсація шкоди. Майнова відповідальність Європейського Союзу. Майнова відповідальність держав-членів за порушення активних прав, установлених нормами ЄС. Спеціальні гарантії прав людини. Робоча група з прав людини у рамках Ради, 1987 р. Спеціальний представник ЄС з прав людини. Підкомітет з прав людини у рамках Європейського парламенту. Комісар з питань юстиції, основних прав та громадянства. Агентство Європейського союзу з основних прав. Рада з питань юстиції та внутрішніх прав Європейського союзу. Європейський омбудсман.
5	Тема 5. Політико-правовий статус громадянина ЄС 1. Електоральні права, до яких належать активне та пасивне виборче право у виборах до Європейського парламенту в державі перебування або постійного проживання на рівних умовах з громадянами цієї країни. Активне та пасивне виборче право у виборах до муніципальних органів влади (органів місцевого врядування) в державі-члені, в якій вони проживають на умовах, однакових з громадянами цієї держави-члена. Електоральні права громадян ЄС. 2. Правові основи проведення виборів в ЄС. Вибори до Європейського парламенту. Муніципальні вибори. Директива Ради 94/80/ЕС (із змінами, внесеними Директивою 96/30/ЕС) про права, пов'язані із муніципальними виборами. Директива 93/109/ЕС урегульовує процедуру реалізації активного та пасивного виборчого права на виборах до Європейського парламенту. Реалізація пасивного виборчого права.
6	Тема 6. Соціально-економічні гарантії громадян ЄС 1. Міграційні (функціональні) права. Право вільно та без перешкод пересуватися всією територією Європейського союзу. 2. Право вільно обирати місце проживання в межах території держав-членів ЄС.

	3. Право на доступ за певних умов до документів Європейського парламенту, Ради та Комісії. 4. Право надсилати звернення до будь-якого інституту або органу Союзу на одній з мов держав-членів та отримувати відповіді на цій самій мові. Право звертатися із скаргою до Омбудсмана, який призначається Європейським парламентом, з питань неналежного управління в діяльності інститутів або органів Союзу. Право направляти петицію до Європейського парламенту. 5. Право користуватися захистом з боку дипломатичних та консульських установ будь-якої держави-члена на тих самих умовах, що й громадяни цієї держави.
7	Інституційні гарантії захисту права громадян в ЄС 1. Робоча група з прав людини у рамках Ради, 1987 р. 2. Спеціальний представник ЄС з прав людини. 3. Підкомітет з прав людини у рамках Європейського парламенту. Комісар з питань юстиції, основних прав та громадянства. 4. Агентство Європейського союзу з основних прав. 5. Рада з питань юстиції та внутрішніх прав Європейського союзу. Європейський омбудсман.

Завдання для самостійної роботи студентів

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом і виконується в позааудиторний час, передбачений тематичним планом навчальної дисципліни.

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти повинні навчитися самостійно мислити, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опановувати практичні навички прийняття правових рішень. Відповіді на питання повинні бути законспектовані, їхнє викладення має бути стислим і чітким, обов'язковими є посилання на використані джерела. Форма контролю самостійної роботи – перевірка конспекту або обговорення на семінарському занятті. Питання, відведені для самостійної роботи, виносяться на поточний, модульний і підсумковий семестровий контроль.

З метою самостійного визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу студентам пропонуються питання для самоконтролю набутих знань.

№ п/п	Завдання для самостійної роботи	К-сть год.дфн.	К-сть год.зфн
1.	Дослідіть внутрішньодержавні механізми захисту і забезпечення прав людини	4	_
2.	Охарактеризуйте обов'язки іноземців в окремих країна ЄС	4	_
3.	Проаналізуйте міжнародні договори, що регламентують відповідальність за злочинне порушення прав людини, як в мирний час, так і під військових дій	4	_

4.	Дослідіть ЄС та Рада Європи в сфері захисту права іноземців в ЄС	4	_
5.	Проаналізуйте майнову відповідальність держав-членів за порушення активних прав, установлених нормами ЄС	3	_
6.	Визначте еволюція поняття „громадянство” та специфіка міжнародно-правового статусу громадян ЄС	4	_
7.	Охарактеризуйте Агентство Європейського союзу з основних прав	4	_
8.	Дослідіть юридичний механізм забезпечення норм, що визначають відповідальність за порушення прав громадян в ЄС	4	_
9.	Проаналізуйте правові основи політики ЄС у сфері вільного пересування громадян ЄС	4	_
10	Проаналізуйте дипломатичний захист громадян ЄС	4	_
11	Охарактеризуйте боротьбу з торгівлею людьми, особливо жінками і дітьми	4	_
12	Дослідіть зелену книгу щодо політики ЄС у сфері повернення нелегальних резидентів	4	_
13	Проаналізуйте нормативні акти видані в рамках медичних прав громадян ЄС.	4	_

Критерії до самостійної роботи студента

Самостійна робота оцінюється за результатами перевірки письмових матеріалів та загального тесту з питань, винесених на самостійне опрацювання: повне, структуроване, аргументоване виконання всіх завдань з використанням обов’язкової і додаткової літератури, правильними посиланнями і логічними висновками оцінюється максимально (6 балів); достатньо повне розкриття основних питань з незначними неточностями — 5 балів; загалом правильне, але поверхневе викладення без глибокого аналізу — 4 бали; фрагментарне і недостатньо аргументоване виконання — 3 бали; часткове, формальне опрацювання з суттєвими помилками — 2 бали; відсутність роботи, плагіат або повна невідповідність завданню — 0 балів.

Методи навчання

Викладання засноване на тісній взаємодії між викладачем та здобувачем із використанням інтерактивних методів з тим, щоб допомогти студентам розвивати аналітичні навички, здатність до логічно-обґрунтованої аргументації та розуміння міжнародно-правових аспектів з позицій доктрини та принципу верховенства права. Під час лекційних занять, в основному, використовуються пояснювально-ілюстративний, пізнавально-пошуковий та інтерактивний методи навчання і викладання: пояснення нового матеріалу, що має проблемний характер, у формі

повідомлень, дискусій, консультацій, розв'язання ситуативних завдань, із застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій; організація лекції у формі, коли студенти можуть аргументовано висловлювати свої погляди та аналізувати позиції різних країн, демонстрація презентацій, інтерактивних платформ, віртуальних екскурсій до європейських інституцій тощо з тематики лекційного заняття.

Поєднання компетентнісного та інтерактивного підходів становить основу організації та проведення практичних занять з дисципліни. Використовується індивідуальна або групова робота, що передбачає колоквіуми, дебати, розв'язання реальних кейсів, завдань, які вимагають збору, систематизації та аналізу інформації з національних і міжнародних джерел, її міжнародно-правової оцінки. Окрім цього, застосовується метод використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема демонстрація презентацій, доповідей, рефератів, есе, колективна робота з нормативною базою.

Система контролю та оцінювання

Методи контролю

Поточний контроль здійснюється на практичних заняттях шляхом усного та письмового опитування, бліц-опитування, перевірки конспектів самостійної роботи, виконання тестових завдань (у тому числі загальних тестів з питань, винесених на самостійне опрацювання), розв'язання кейсів, підготовки есе, рефератів, глосаріїв, схем і презентацій. Оцінювання проводиться за чіткими критеріями з урахуванням повноти, аргументованості, самостійності та правильності посилань на джерела.

Підсумковий контроль проводиться у формі усного екзамену, який включає теоретичні питання та практичні завдання. Результати поточного контролю (максимум 50 балів) та екзамену (максимум 50 балів) сумуються і переводяться у національну шкалу та шкалу ЄКТС відповідно до затвердженої системи оцінювання.

Форми проведення занять: лекції, практичні заняття. Організація роботи слухачів передбачає понятєво-категоріальний масив з кожної теми, контрольні питання та самостійні завдання, роботу з науковою літературою, а також розв'язання проблемних ситуацій та дослідно-творчих завдань.

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- тестування за принципами ЗНО на основі комп'ютерних технологій(стандартизовані тести);
- контрольні роботи;
- реферати;
- есе;
- дайджести;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- контрольні роботи;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль: здійснюється на заняттях шляхом індивідуального та фронтального усного опитування, бліц-опитування; письмових самостійних робіт (есе, рефератів, написання тематичних глосаріїв тощо); ведення термінологічного словника; виконання практичних (індивідуальних та групових) завдань; підготовки та захисту відповідних схем, таблиць, діаграм, графіків; розв'язання кейсів з практичних завдань та задач-казусів; аналізу та обґрунтування (чи заперечення) судових рішень; взаємоконтролю магістрів у парах та малих групах; самоконтролю тощо.

Форма підсумкового контролю: усний екзамен.

Критерії оцінювання поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на практичних заняттях та набутих практичних навичок під час виконання індивідуальних завдань.

Усний виступ та виконання письмового завдання, під час практичного заняття, тестування з теми практичного заняття	**Критерії оцінювання**
6 балів	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
5 балів	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
4 бали	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.

3 бали	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
2 бал	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
0 балів	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання.

Доповнення виступу:

2 бали – отримують студенти, які глибоко володіють матеріалом, чітко визначили його зміст; зробили глибокий системний аналіз змісту виступу, виявили нові ідеї та положення, що не були розглянуті, але суттєво впливають на зміст доповіді, надали власніаргументи щодо основних положень даної теми.

1 бал отримують студенти, які виклали матеріал з обговорюваної теми, що доповнюєзміст виступу, поглиблює знання з цієї теми та висловили власну думку.

Суттєві запитання до доповідачів:

2 бали отримують студенти, які своїм запитанням до виступаючого суттєво і конструктивно можуть доповнити хід обговорення теми.

1 бал отримують студенти, які у своєму запитанні до виступаючого вимагаютьдодаткової інформації з ключових проблем теми, що розглядається.

Експрес-контроль:

2 бали нараховуються студентам, які вільно володіють усім навчальним матеріалом,орієнтуються в темі та аргументовано висловлюють свої думки.

1 бал отримують студенти, які частково володіють матеріалом та можуть окреслитилише деякі проблеми теми.

Ведення опорного конспекту лекції:

Опорний конспект лекції (ОКЛ) – вид навчально-методичного посібника, в якому стисло і системно викладено основний теоретичний матеріал у формі основних понять і положень, що структурно й логічно пов’язані між собою. Дані поняття та положення є лишеопорними сигналами, вони вимагають пояснень і визначень, що мають записати студенти під час лекції. Його ведення сприяє системному і глибокому засвоєнню навчального матеріалу, дозволяє простежити

структурні зв'язки між різними поняттями, положеннями,концепціями, проблемами, теоріями тощо.

Кожен студент повинен мати ОКЛ на лекціях і вести в ньому записи власноруч. Підчас аудиторної роботи з ОКЛ студенти записують основні тези лекції та пояснення викладача у визначеному в конспекті полі. Під час самостійної роботи рекомендується доповнити записи лекції та завершити виконання завдань, що були зазначені в Робочій програмі навчальної дисципліни.

2 бали нараховуються студентам, які в повному обсязі самостійно і творчо опрацювали всі питання лекції і вільно володіють її змістом.

1 бал нараховується студентам, які опрацювали лише окремі питання лекції і не достатньо вільно володіють її змістом.

Підготовка творчих завдань(есе, дайджест):

Есе – це самостійна творча робота, де у вільній формі висловлюються особисті думки на тему, передбачену Робочою програмою навчальної дисципліни. Головна мета есе - це самостійне розкриття студентом на підставі опрацьованого матеріалу теми, проблеми,питання.

Дайджест – це добір уривків з різних джерел на певну тематику. У форматі дайджестів можна зробити системний аналіз будь-якого теоретичного положення, розкритирізні точки зору на будь-яку проблему, тему, питання та зробити узагальнюючі висновки.

2 бали отримують студенти, які можуть виокремити з різних джерел основні положення, структурно об'єднати їх, коротко проаналізувати кожне з них та зробити ґрунтовні узагальнюючі висновки.

1 бал отримують студенти, які в цілому правильно виокремили основні положеннякожного з джерел, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків.

Ведення конспекту першоджерел:

2 бали отримують студенти, які опрацювали всю необхідну обов'язкову літературу,засвоїли її основні теоретичні положення, вміють їх пояснити і розтлумачити.

1 бал отримують студенти, котрі опрацювали не всю необхідну літературу, не завжди розуміють її вихідні теоретичні положення, поверхово їх пояснюють.

Критерії підсумкового контролю

Підсумковий семестровий контроль – це підсумкове оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти за семестр, що здійснюється в університеті у формі екзамену. На підсумковий семестровий контроль виносяться питання, задачі, ситуаційні завдання тощо, що передбачають перевірку розуміння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу дисципліни в цілому та рівня сформованості відповідних компетентностей після опанування курсу. Підсумковий

семестровий контроль оцінюється від 0 до 100 балів і переводиться у національну шкалу та шкалу ЄКТС:

– здобувачам вищої освіти, які повністю оволоділи програмою навчальної дисципліни на творчому рівні, можуть дати відповіді на всі питання курсу, опанували рекомендовану літературу, виставляють оцінку **A**. При цьому оцінку – 100 балів (за шкалоюЧНУ ім. Ю.Федьковича), як виняток, можуть отримати тільки здобувачі вищої освіти, які, крім відмінних знань за програмою дисципліни, виявили активність в науково-дослідній роботі за тематикою курсу, стали призерами студентських олімпіад, виступали на конференціях тощо;

– здобувачам вищої освіти, які оволоділи програмою навчальної дисципліни на творчому рівні, проте у відповідях допустили незначні неточності, ставлять оцінку **B**;

– здобувачам вищої освіти, які в основному оволоділи програмою навчальної дисципліни на продуктивному рівні, проте у відповідях допускають несуттєві помилки, ставлять оцінку **C**;

– здобувачам вищої освіти, які показали задовільні результати оволодіння Робочоюпрограмою навчальної дисципліни на репродуктивному рівні й при відповідях допускаютьпомилки, ставлять оцінку **D**;

– здобувачам вищої освіти, які виявили мінімально достатній рівень знань з дисципліни, необхідний для продовження навчання, вивчили основні терміни курсу та орієнтуються в матеріалі базового підручника, ставлять оцінку **E**.

Здобувачі вищої освіти, які за результатами вивчення дисципліни отримали незадовільні оцінки **FX** або **F**, повинні додатково виконати індивідуальні завдання для підвищення рівня своїх знань і при оцінці FX повторно перескласти підсумковий контроль,а при оцінці F пройти повторний курс вивчення дисципліни зі складанням підсумкового контролю.

Підсумкова оцінка, як показник результатів вивчення навчальної дисципліни, складається із сумарної кількості балів за поточне оцінювання – **50 балів** та підсумкового модуль – контролю (екзамен) – **50 балів,** за **100-бальною університетською шкалою.**

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (*аудиторна та самостійна робота*)							Кількість балів (екзаменаційна робота)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			50	100
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7		
6	6	6	7	8	9	8		

Т1, Т2 ... Т7 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	
	Оцінка (бали)	**Пояснення за розширеною шкалою**
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання

Перелік питань для самоконтролю та підсумкового контролю

1. Права людини в ЄС: загальні положення.
2. Роль і місце принципу захисту прав людини в праві ЄС.
3. Положення установчих договорів ЄС про захист прав людини.
4. Основні етапи формування принципу захисту прав людини по праву ЄС (роль інститутів).
5. Механізм примусу держав-членів до дотримання прав людини по праву ЄС.
6. Правовий зміст принципу захисту прав людини по праву ЄС: переважна сила, пряму дію, інтегрованість в правовий порядок держав-членів.
7. Основи правового статусу людини в Хартії ЄС про основні права 2000р.
8. Історія та процес прийняття Хартії про основні права 2000р.
9. Хартія ЄС про основні права 2000 р.
10. Основні права, свободи та обов’язки людини і громадянина.
11. Наднаціональне громадянство: загальні положення
12. Становлення інституту наднаціонального громадянства.
13. Поняття громадянства.
14. Права і свободи громадян ЄС.
15. Політичні (електоральні) права
16. Міграційні (функціональні) права.
17. Запобіжно-захисні.
18. Механізм захисту прав людини в ЄС.
19. Гарантії прав і свобод людини і громадянина закріплених в Хартії ЄС про основні права 2000 року.
20. Інституційні гарантії, пов’язані з функціонуванням органів, діяльність яких спрямована на охорону і захист порушених прав.

21. Процесуальні гарантії, які реалізуються при здійсненні правосуддя, передусім у межах кримінального процесу матеріальні гарантії у вигляді права особи на компенсацію збитків, спричинених порушенням її прав.
22. Судовий захист.
23. Позасудові механізми захисту.
24. Компенсація шкоди.
25. Майнова відповідальність Європейського Союзу.
26. Майнова відповідальність держав-членів за порушення активних прав, установлених нормами ЄС.
27. Спеціальні гарантії прав людини.
28. Робоча група з прав людини у рамках Ради, 1987 р.
29. Спеціальний представник ЄС з прав людини.
30. Підкомітет з прав людини у рамках Європейського парламенту.
31. Комісар з питань юстиції, основних прав та громадянства.
32. Агентство Європейського союзу з основних прав.
33. Рада з питань юстиції та внутрішніх прав Європейського союзу.
34. Європейський омбудсман.
35. Політико-правовий статус громадянина ЄС.
36. Електоральні права, до яких належать активне та пасивне виборче право у виборах до Європейського парламенту в державі перебування або постійного проживання на рівних умовах з громадянами цієї країни.
37. Активне та пасивне виборче право у виборах до муніципальних органів влади (органів місцевого врядування) в державі-члені, в якій вони проживають на умовах, однакових з громадянами цієї держави-члена.
38. Електоральні права громадян ЄС.
39. Правові основи проведення виборів в ЄС.
40. Вибори до Європейського парламенту.
41. Муніципальні вибори.
42. Директива Ради 94/80/ЕС (із змінами, внесеними Директивою 96/30/ЕС) про права, пов’язані із муніципальними виборами.
43. Директива 93/109/ЕС урегульовує процедуру реалізації активного та пасивного виборчого права на виборах до Європейського парламенту.
44. Реалізація пасивного виборчого права.
45. Соціально-економічні гарантії громадян ЄС
46. Міграційні (функціональні) права.
47. Право вільно та без перешкод пересуватися всією територією Європейського союзу.
48. Право вільно обирати місце проживання в межах території держав-членів ЄС.
49. Право на доступ за певних умов до документів Європейського парламенту, Ради та Комісії.
50. Право надсилати звернення до будь-якого інституту або органу Союзу на одній з мов держав-членів та отримувати відповіді на цій самій мові.
51. Право звертатися із скаргою до Омбудсмана, який призначається Європейським парламентом, з питань неналежного управління в діяльності інститутів або органів Союзу.

52. Право направляти петицію до Європейського парламенту.
53. Право користуватися захистом з боку дипломатичних та консульських установ будь-якої держави-члена на тих самих умовах, що й громадяни цієї держави.
54. Інституційні гарантії захисту права громадян в ЄС
55. Робоча група з прав людини у рамках Ради, 1987 р.
56. Спеціальний представник ЄС з прав людини.
57. Підкомітет з прав людини у рамках Європейського парламенту.
58. Комісар з питань юстиції, основних прав та громадянства.
59. Агентство Європейського союзу з основних прав.
60. Рада з питань юстиції та внутрішніх прав
61. Європейського союзу. Європейський омбудсман.

Зарахування результатів неформальної освіти

Зарахування результатів неформальної освіти здійснюється на основі Порядку визнання у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти - https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/poriadok-vyznannia-u-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-taabo-informalnoi-osvity

Індивідуальна траєкторія здобувача вищої освіти у процесі вивченні навчальної дисципліни також реалізується через участь у неформальній/інформальній освіті.

Рекомендована література

Основна

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу 2010С 8301URL: www.minjust.gov.uafile23491.PDF
2. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union Official Journal of the European Union. establishing the European Community Official Journal of the European Union. 2007, C 306. P. 1.
3. Нормативні акти та угоди Україна ЄС URL: http:ukraineeu.mfa.gov.ua.ua.ukraine.eu.relations
4. TOMÁŠEK, M., ŠMEJKAL, V. та ін. Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС. Прага: Wolters Kluwer ČR, 2024, 1780 с
5. Європейське право: Право Європейського Союзу: підручн. У трьох кн. за заг. ред. В.І. Муравйова. К.: Ін Юре, 2015. Кн. перша. Інституційне право Європейського Союзу В.І. Муравйов, О.М. Шпакович, О.М. Лисенко, О.В. Святун. К.: Ін Юре, 2015. 312с.; Кн. друга: Матеріальне право Європейського Союзу В.І. Муравйов, К.В. Смирнова, І.В. Вялько та ін. К.: Ін Юре, 2015. 456с.; Кн. третя: Право

зовнішніх зносин Європейського Союзу В.І. Муравйов, М.М. Микієвич, І.Г. Білас та ін. К.: Ін Юре, 2015. 408с.
6. Європейське право: Право Європейського союзу: підручник за заг. ред. В. І. Муравйова. К.: Ін Юре, 2015. Кн. четверта: Матеріальне право Європейського союзу В. І. Муравйов (голова авт. кол.), С. Д. Білоцький, О. О. Гріненко, М. О. Медведєва [та ін.]. К.: Ін Юре, 2016. 400 с.
7. Право Європейського Союзу: підручн. За ред. Вишнякова. Одесса: Фенікс, 2013. 883с.
8. Право Європейського Союзу: підручник / за ред. Р. А. Петрова. Харків: Право, 2024. – 488 с.
9. Catherine Barnard, Steve Peers European Union Law. Oxford University Press, 2014p. 928p.
10. Craig P., Gráinne de Búrca EU Law: Text, Cases, and Materials UK Version (7th edn), Oxford University Press, 2020, 1440p.

Додаткова

1. Вирозумська А. Процедури судового захисту в праві ЄС: навчальний посібник. К.: ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка, 2005. 145с.
2. Микієвич М. Правове регулювання міграційної політики ЄС в контексті реалізації його стратегії безпеки в регіоні М. Микієвич Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія: Міжнародні відносини. 2004. Вип. 11. С.155-158.
3. Хартія основних прав Європейського Союзу: Опришко В.Ф. Право Європейського Союзу. Загальна частина В.Ф. Опришко, А.В. Омельченко, А.С. Фастовець. К., 2002.
4. Яковюк І.В. Громадянство ЄС: поняття і співвідношення з національним громадянством. Проблеми законності. 2010. Вип. 107. С. 13-22.

Інформаційні ресурси

1. Довідник з євроінтеграції URL:http://eu-directory.ea-ua.info
2. Веб-портал Europa (Європа) URL: http://europa.eu.int
3. Представництво України при Європейському Союзі URL: http://ukraine-eu.mfa.gov.ua
4. Представництво Європейської Комісії в Україні URL: http://www.delukr.cec.eu.int
5. Інтернет-глосарій термінів ЄС URL: http://www.euabc.com
6. Віртуальна бібліотека з європейської інтеграції URL: http://www.eurolib.kiev.ua/ua/
7. Глосарій термінів Європейського Союзу URL: http://www.europa.dovidka.com.ua
8. Європейський простір URL: http://eu.prostir.ua
9. Представництво України при ЄС: URL:http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/
10. Державний департамент з питань адаптації законодавства Міністерства юстиції України: URL: http://www.sdla.gov.ua/
11. Українська Асоціація Європейських Студій: URL: http://www.europa.org.ua/
12. Європейський університетський інститут: URL:http://www.iue.it/

13. Інститут Т.М.С. Ассера: URL: http://www.asser.nl/
14. Центр міжнародного та європейського права Донецького національного університету: URL: http://www.donnu.edu.ua/faculties.asp
15. Кафедра порівняльного та європейського права Інституту міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка: http://www.iir.kiev.ua/ppep.html
16. Кафедра європейського права ЛНУ ім. Івана Франка: http://www.lnu.edu.ua/faculty/intrel/kep.htm
17. Кафедра права Європейського Союзу та порівняльного правознавства Одеської національної юридичної академії: http://onua.edu.ua/odessa/rus/ depart25_l.htm; www.eurolaw.org.ua.
18. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського. URL: http://www.nbuv.gov.ua
19. Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/

Політика академічної доброчесності

Освітня діяльність (викладача і студента) під час вивчення навчальної дисципліни ґрунтується на принципах співробітництва та академічної доброчесності. Очікується, що роботи студентів будуть оригінальним дослідженням чи міркуванням й об'єктивно оцінені викладачем.

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні освітнього компонента регламентовано чинними документами ЧНУ:

- «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича»: https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu-imeni-yuriia-fedkovycha/;
- «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича»: https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polozhennia-pro-vyiavlennia-ta-zapobihannia-akademichnomu-plahiatu-u-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha/;
- «Політикою використання штучного інтелекту в Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича»: https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polityka-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-v-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha/.

Використання здобувачами освіти інструментів штучного інтелекту (ШІ) під час виконання навчальних завдань:

- допускається за умови дотримання принципів академічної доброчесності (здобувач освіти несе відповідальність за зміст, достовірність і результати поданої роботи, а у разі використання ШІ зобов'язаний зазначити факт

і спосіб його застосування);

- не допускається використання ШІ як заміни самостійного виконання завдань або з метою порушення вимог академічної доброчесності;
- додаткові обмеження чи вимоги щодо використання ШІ можуть визначатися викладачем в освітньому процесі для конкретних видів навчальної діяльності відповідно до особливостей дисципліни.